2. aarg. Nr. 3.

Anarkisten

Utkommer vær 14. dag

Abonnement mottas paa postkontorer i in- og utlan. I Kr.a: Vibes g. 8, 4. et. og Storgaten 20, 4. etg.

Koster 40øre kvartalet

Redaktør: KRISTOFER HANSTEEN, Vibes gate 8, 4. etg.

Lørdag 11. mars.

Til ungdommen.

Det var skjønt at leve — kunde vi bare leve overensstemmende med naturen og dens krav.

Men det bestaaende samfund lærte aldrig arbeidets barn at leve og udfolde sig, at løfte sit hode som det fribaarne menneske. Det lærte barnet til at sulte og lide, til at trives i et forhold, hvor alt er ondt og skjævt og stygt, og hvor ufriheden hersker. I vuggegave fik mange evner og gode anlæg, dygtige næver og gode hoder — men ikke retten til fri udvikling og benyttelse.

Hvad folkeskolen lærte, er nøiagtig, hvad de magthavende i samfundet finder nødvendig. Her blir ikke spørsmaal om den enkeltes udvikling; ti naar barnet har pugget ind et begrænset antal kundskaber, saa har læreren opfyldt sin dont, og samfundet er tilfreds.

Skjønt — undervisning i folkeskole eller universiteter, det blir aldrig livets skole. Intet tjener vel mere til at udvidske det enkelte individs særpræg og karakter.

Og den enkeltes karakter, eiendommelighed og genialitet er det netop det gjaldt at bevare og udvikle.

Naar samfundet faar den form, hvorunder dette sker, da blir der guder paa jorden, da blir menneskelivet skjønnere og langt mere værd at leve, end alt det, der er opkonstrueret i retning af „himmelsk fryd".

* * *

Det er den stærke ungdoms kjendetegn, at den har den freidige tro og den søgende trang til at gjøre livet og alt omkring sig lysere og mere frugtbringende. Denne ungdom er det, der ved at lære af nutiden skal forme det kommende slægtleds samfund og kultur.

Bestemmende for hvilken betydning vort liv vil faa er det, hvor ærlig og følt vi tar denne livets allerherligste opgave: at udvikle tanken, at ædle og forskjønne tingene og livsformerne omkring os, af hjertet at hade og forbande det bestaaende kapitalistsamfund med dets uretfærdige institutioner og opretholdere. Man maa lære at forstaa humbugen i det hele, latterligheden ved kongedømme og regjering, betragte præsterne som fordummelsens apostle og juristerne som de, der sætter uretfærdigheden system.

Har vi denne opfatning, saa gjælder det at gjøre vort til at fremskynde en forandring af de bestaaende forhold, hvorunder vi lever; ti det blir da vort livs indhold og lykke.

Det er en overgangens tid, hvori vi lever. Alle tegn tyder paa det.

Det er mængdens opfatning og og idéer, der er den grundbestemmende for samfundsforholdene, og de gamle ideer med underkastelse, persondyrkelse og himmeltro maa da sies nu at lide af alderdomssvækkelse.

De stærke handlinger, der i dette aarhundrede har fundet sted i Europa i form af revolusjoner og protester fra arbeiderne, har da i stor udstrækning aabnet øinene i de taalmodiges rækker. De gamle ideer er snart udlevede.

Hvormange er de, som tror, at kongen og øvrigheden regjerer af guds naade?

Hvormange gaar i kirke og hører præsten, fordi de tror, hvad han sier?

Hvormange er det, som ikke ved, at diplomater og politikere farer med fanteri og humbug?

Hvormange er det ikke, som er misfornøiet med sine livsforhold, fordi de mangler et godt hjem, klæder, mad o. s. v.

Jordbunden er beredt til omvæltning.

Det kræves derfor af den opvoksende ungdom, at den griber de nye, friske livskraftige ideer og hærder dem i et livs prøvelse, at den ikke feigt flygter undaf; blir end striden aldrig saa haard.

Og det blir en haard kamp at udkjæmpe før arbeidets mænd vinder den økonomiske frihed.

Men en ungdom med karakter og vilje, ikke udsjasket ved usedelighed og fyld, vil ovenvinde vanskelighederne.

å.

Læregutternes læretid

er ikke kortere i Danmark og Tysklan en i Norge, som vi sa i forje nummer. Tvertimot er det værre i disse to lanne i saa henseende.

I gamle dage kom unge gutter i lære hos en haandværksmester og hadde hos ham kost, logi og ofte helt eller delvis klæer og ennu jærne lit i penger om maaneten. De var med andre or fult forsørget. Kost- og logisystemet er næsten ganske forsvunnet i alle lanne. Det fordømmes av alle. Men vad som ikke er forsvunnet, det er den skik, at lærегutterne faar liten eller næsten ingen pengebetaling.

Gutters lærekontrakt lyder her i lannet jærne paa 4 aar, unnertiden paa 5. I denne tid forplikter de sei til at arbeide i det første aar for 5 eller 6 kroner om uken, og siden faar de jærne, men ikke altid, 1 krone mere for vært aar. Det sidste aar altsaa 8 eller 10, rent untagelsesvis 11. I Danmark og Tysklan lyder kontrakterne oftest paa 5 aar, og der skal gutternes løn ofte, enkelte sier oftest, være 2 kroner om uken i hele læretiden, unnertiden faar de slet ingen ting det første aar.

Gutterne har altsaa næsten intet at leve av. I Danmark og Tysklan bokstaveli intet, og med de nuværende høie priser paa alt rækker de 5 — 10 kroner om uken langtfra til, ennu mindre en tiliere, allerminst i Kristiania. Heldie er unner disse omstændiheter de, som har forældre, som de kan bo hos og faa mat av, selv om de ikke fortjener, va maten koster. Men ikke alle har det. De lever paa knap kost og i trange logier. De maa arbeide stærkt i 10 timer paa denne knappe kost, og det er dog i den alder, da de vokser og trænger meget og krafti næring og ikke bør overanstrænge sig. Det er en ynk at se. Den eneste adgang disse unge mæn, ennu halve børn, har til at skaffe sei lit mere at leve av, er ved at arbeide over om aftenen. Dette spekulerer arbeidsgiverne i. De tilbyder disse før altfor meget anstrængte unge mennesker at arbeide over om aftenen for 30 øre timen. Gutterne tar imot det med glæde, fordi det er den eneste maate, vorpaa de kan faa

noet mere at leve av. Men deres helbred lider derunner. Det hænner, at gutter regelmæssi benyttes til overarbeide i 3—4 timer regelmæssi 2 a 3 aftener i uken, og vordan et kul unge gutter ser ut, efterat dette har varet i 4—5 maaneter, vil selv den kunne jætte, som ikke har set det: bleke, magre, med store sorte rænner unner øinene, der har stivt blik, lit krokete og uten al undommeli spænstihet og munterhet, de minner om smaa, gamle mæn. Det er ikke tvil om, at læregutternes overarbeide og daarlie løn for en del er skyl i, at saa uhyggeli mange dør av tæring i ung alder. Vi kjener et eksempel: Paa et værksted arbeidet for snart 10 aar siden hele personalet, læregutterne ibereinet i 3 a 4 maaneter vært døin fra klokken 7 maaren til klokken 11 a 12 aften. Der var 6—7 læregutter, og de 3 av disse er døde av tæring omkring 20-aarsalderen.

Fattie forældre har vanskeli for at unnerholle sine børn længer, æn til de er 16 aar. Efter den tid venter de, at børnene, især sønnerne skal unnerholle sei selv. 16-aars gutter vil derfor ossaa nødi være fattie forældre til byrde længer; de tar ofte jemmefra. Men gutter, som vil være uavhængie av sine forældre fra 16-aars alderen, maa ikke binne sei ved kontrakt til i flere aar efter den alder at arbeide for en løn, som de ikke kan leve av.

Naar kosten og logiet er forsvunnet, maa der komme noet i stedet. Efter et aars forløp leverer de ikke lite arbeide, og efter 2 aars forløp leverer de henimot likesaa meget, ofte fulstændi likesaa meget som folk, der har arbeidet længer. Arbeidsgiverne jør reining paa dette; mange arbeidsgivere antar mange læregutter, forat de i en hast kan tjene mange penge ved læreguttternes kun halt betalte arbeide.

Gutterne er i virkeliheten kun daarli lønnete arbeidere.

Vorfor beholle lærguttesystemet? En uøvet arbeider kan naturlivis ikke vente at faa samme løn som en øvet, likesaa lit naar han er ganske ung, som naar han er ældre. Naar en gut har været paa et værksted i et par uker, saa at han kan bejynnne at arbeide, er et forlangende om 8 a 10 kroner om uken rimeli. Efter et aars forløp, naar han kan levere vel haldelen saa meget som en voksen man, er 12 a 15 kroner en passende løn, og efter 2 aars forløp vil de allerfleste kunne jøre fyldest for sei for ful arbeidsløn.

Ialfal bør de unge, som bejynner at arbeide, slet ikke binne sei med kontrakt. De vil i etvært fal faa sit arbeide bedre betalt, naar de ikke gaar i lære med kontrakt. Og baade arbeidsgiver og arbeider bør huske paa, at naar en ung bejynnende arbeider har utsikt til at faa bedre løn, eftersom han blir flinkere, anstrenger han sei langt mere, æn naar han ikke opnaar mere æn det engang bestemte, om han blir aldri saa flink. En arbeider, der ikke er bunnet ved kontrakt, kan, naar han har faat øvelse i arbeidet, opnaa den løn, som svarer til den mængde arbeide, han lever. Faar han det ikke hos den arbeidsgiver, vor han engang er bejynt, kan han faa det hos en annen. Som forhollene nu er, hænner det ofte, at læregutten, naar han bejynner at faa øvelse, inser, at det er urimeli, at der forlanges fult arbeide av ham, naar han kun faar hal eller tredjedels betaling. Han arbeider derfor lite og daarli. Han kommer derfor paa spænt fot med arbeidsgiveren eller tilsynsmannen, og de andre arbeidere betrakter ham som en døgenigt, mens forhollet er forstaaeli nok. Ikkesjellen blir spænningen unner saadanne omstændiheter saa stærk, at lærekontrakten opløses, og gutten forlater arbeidsstedet.

Det hellige ægteskab.

Av Embret Strand.

(Sluttet.)

—o—

(Nedenstaaende er slutningen av den artikkel med denne overskift, der for et par maaneter siden sto i „Anarkisten“. Manuskriptet var kommet bort; men da vi nu har funnet det ijen, sætter vi det in; det vil nok ossaa kunne læses av dem, der ikke har læst bejynnelsen.

Hvordan skal saa kjønsspørsmaalet ordnes? Jo, *frit, anarkistisk* ligesom de andre samfundsspørsmaal. For at indse, hvorledes dette kan gaa an, maa man huske paa, at alt da vilde være meget anderledes end nu. Fattigdommen er ikke mere, fuld lighed (ikke bare den saakaldte „lighed for loven“ (!)) vil da være gjældende for samfundets medlemmer, altsaa i forholdet mellem mand og kvinde. Kvinden har fuld selvbestemmelsesret, kan give sig til hvem hun vil eller lade det være, om hun heller vil det. Hun behøver ikke at sælge sig for udkommets skyld, ikke for at „gøre forældrene tillags“ eller for at undgaa de ulemper, som nu er forbundet med at være „gammel jomfru“. Det eneste hun har at rette sig efter, er sit eget forgodtbefindende og sine egne drifter. — Det samme gælder for mandens vedkommende. Han behøver ikke at se paa medgiften eller „udgifterne“ eller vente til han blir 30—40 aar, saa han har en indbringende stilling, naar han søger sig en kone. Børnene trænger man ikke at have nogen særlig ængstelse for. Vil forældrene have egen husholdning og eget hjem, saa kan de jo have børnene hjemme, om de saa synes, eller de kunde sende dem til de offenilige opdragelsesanstalter (børnehaver eller lignende), hvor de da vil faa saa god opdragelse som muligt. — En idiotisk religion eller forskruede præster vil da ikke længer findes til at lære noget sligt nonsens, som at det er synd at følge sin kjønsdrift. Kan der være nogen renere og mere moralsk drift end den at ville holde slægten vedlige og at nedlægge det bedste man har i nye skabninger, i efterkommere, som kan blive til glæde for en selv og andre. Eller om denne drift er synd, hvorfor er den det da ikke længre, naar præsten har læst trylleformularen over de ægteviede? Har præsten virkelig dermed forandret guds vilje saameget, at det, som før for gud var en himmelraabende synd, nu ikke alene er tilladeligt, men endog velbehageligt?

Naar dette altsammen er ordnet saaledes, da først kan ægteskabet blive, hvad det skal være: *Et frit forhold! Som fri mand og fri kvinde kan to, som synes om hinanden, tilfredsstille sin kønsdrift sammen* uden at frygte hverken kobleren præsten eller „kronarbeidet“. Vil saa disse to fremdeles leve sammen som mand og kone, saa gærne det; hvis ikke, saa gjør de hverken sig selv eller andre noget ondt ved at skilles ad, og ingen vil hindre dem heri, da samfundet sørger for børnene.

Under en saadan ordning vil man finde, at omtrent alle de ulykker, som uu følger med ægteskabet, da vil falde bort. — —

Men, siger du, om nu manden ikke længre vil kunne leve sammen med hustruen, mens hun vilde fortsætte samlivet, hvad skal man saa gjøre? —

Ja, hvad skal man gjøre? Skal man bruge magt og vold, mener du? — Skal man *tvinge* manden til at leve sammen med hustruen, saa antager jeg, at hun snart betakker sig for hele samlivet. Nei, den tvang og magt, som man maatte anvende paa manden, vilde nok han lade gaa ud over konen igen, saa dermed vilde hun nok være daarlig tjent. Da nu intet andet end kærligheden vil afgøre det ægteskabelige samliv, saa lad bare alting gaa sin gang. Det vil ordne sig af sig selv, naar bare ingen griber „ordnende“ og „regulerende“ ind. Lad manden reise fra hustruen. Hvis hun fortjener mandens kærlighed, saa vil han nok snart savne hende og komme tilbage til hende. Fortjener hun ikke hans kærlighed, saa faar hun finde sig i en anden, om hun saa synes.

Mange vil sagtens troppe op med religiøse grunde herimod. De vil citere bibelen og den og den „gode“ forfatter for at bevise, at ægteskabet, som det nu er, er Gud „velbehageligt“. Jeg maa sige, at jeg har liden lyst til at drøfte sagen med slige folk paa denne maade; ti baade er det, som vi ved, et lidet lønnende arbeide at skvætte vand paa gaasen, og desuden kan ikke jeg forstaa, hvorfor i al verden man skal blande gud og religion op i en saadan sag. — Jeg skal dog alligevel pege paa et og andet.

Vi ved, at bibelen omtaler kvinden paa en noksaa primitiv maade. I det 10de bud bliver hun jo saagar sidestillet med „okser“ og „asne“. De asener, som bestandig skriger op om bibelen og giver sig mine af at rette sig efter den i alle spørsmaal, lader ikke til at tage noget hensyn til dette skriftsted, som dog endog hører til budene og altsaa skulde være noget af det vigtigste i bibelen. — Hvorfor forkynder de ikke høit og lavt, at kvinden skal være mandens tjener, slavinde, at han kan behandle hende, som han behandler sine okser? Hvorforfor tager de ikke ogsaa dette bogstavelig, naar de gør det andetsteds? Ser det ikke ud til, at de tager, hvad de har brug for og hvad de nogenlunde kan byde kultiverede folk og lader resten fare? — Det er et ordsprog, som siger: „at læse som fanden læser guds ord“; men jamænd ser det ikke ud til, at fanden og theologerne læser bibelen paa samme maade.

Man snakker om Adam og Eva. Men man burde ialfald tage med alt, som staar om den ting. Om hvorledes Adam og Eva blev gifte, fortælles der saaledes: „Og han han ledede hende til Adam“. („Han“ er gud). Det var hele vidløftigheden! Fuldstændig paa anarkistisk maade! Gud gifter dem ikke efter den lutherske kirkes ritus. — Videre staar der om dem, at „de var nøgne, og de bluedes ikke“. De var da i „uskyldighedsstanden!“

V.

Længre ude i bibelen træffer vi beretninger om patriarkernes liv; vi hører da bl. a., at de hadde diverse koner, endog op til flere hundrede koner kunde de hellige mænd ha. Og dog træffer vi ikke et eneste sted antydning til, endsige bud om, at dette var et forhold, som ikke var gud velbehageligt. — Hvorfor trækkes ikke dette frem av dem, som vil gjøre bibelen til „et lys for sin fod og en lygte for sin sti“ i alle forhold? — Nei, sagen er vel den, at dette som saa meget andet av bibelens lærdomme er i den grad barbarisk og usmageligt for kultiverede mennesker, at man simpelthen *maa* annulere det. — Men da synes den eneste rimelige slutning at være den, at man uden videre ser bort fra bibelens lære angaaende disse ting, da man jo ikke alligevel kan forene dens forskjellige synspunkter paa sagen.

Ægteskabet er nu en tvangsinstitution, som vil bestaa, saalænge staten bestaar, men heller ikke længer. Men om vi bekjæmper tvangsinstitutionen, „det lovlige“ ægteskab, saa mener vi dermed selvfølgelig ikke, at at det er galt, at en mand og en kvinde lever livet sammen, tvertimod. Det gale er, at de nu saa altfor ofte *nødes* til at leve sammen, selv om de ikke længer kan samstemme.

Brødet er den fattiges livsnødvendighed. Den, der røver det fra ham, er en morder.

Salomons prædiken.

Et hyggeligt minde. Det var under valgmanøvren i 94. Udenfor „V. G.“s vinduer i Grænsen var gaden fuldpakket af mennesker, der sang fædrelandssangen og raabte hurra for Ullmann m. m. Jeg var midt inde i folketrængselen, da en kjending, der fik øie paa mig, raabte: „Se, han derre socialisten!“ „Op me'n,“ saa alle kan se spøgelset!“ skreg en anden. Øieblikkelig var jeg trods al modstand løftet tilveirs af et snes villige arme. Men saa (det fryder mig, naar jeg tænker paa det) rev jeg hatten av hode og raabte med al mine lungers kraft: „Leve den sociale revolusjon!“ Men det kan hænde, jeg kom ned med en vis fart, og et par minutter efter befandt jeg mig dog nogenlunde helskindet nede paa Stortorvet.

å.

Ossaa i Schweiz bejynner deltagelsen i valgene at avta. Fra Genf skrives 15. februar til „Der Socialist“:

Ved at redaktøren av „Genevois“, Favon, i begynnelsen av januar blev valgt in i byraadet, er vor rejering blit fulstændi socialistisk, og det 1000-aarie rike kan nu gaa løs. De socialdemokratiske førere hadde lakt sei i sælen for hans valg, de reaktionære blade hadde lyst ham i ban som „socialist“, og saa blev mannen valgt; hans tvetydie og unnertiden enog arbeiderfientlie holning har vi jentagende fremhævet.

Deltagelsen i valget var denne gang temmeli svak; av 22,000 vælgere unlot 9000 at vælge, og det var mest arbeidere. Folk bejynner at inse, at de alti blir holt tilbeste av disse politikere. Med stor aapenhet beviste ossaa den reaktionære „Journal“ det. Efterat den ennu dagen forut hadde jort stormløp mot det „socialistiske“ byraad i Genf og navnli for det tilfælle, at Favon skulle bli valgt, hadde profeteret, at al orden ville styrte sammen, fordret den dagen efter valget — 3000 francs i aarli gagetillæg for disse angiveli socialistiske bystyremedlemmer. Tydeliere kan man ikke vise arbeiderne, vorledes hele samfundet spiller unner dække med hinannen, og vis det ikke strækker til, da skulle vi ha lyst til at vite, vad der ennu egentli maa ske for at aapne øinene paa arbeiderne.

Om nu ossaa hr. Favon efter valget erklærte, at arbeiderne nu skulle opgi sine „utopier“ og tøile sin utaalmodihet, saa lover han dog paa den annen side hemmelighedsfulde undere, som han tænker at utføre paa den rolie utviklings vei. Dette er efter vor erfaring lutter tomme or. — —

Avstemning angaaende samlaget skal nu foregaa i Kristiania. Der skal stemmes om, vorvit denne kommunens monopoliserte brænnevinshandel og utskjænkning skal bibeholles eller ikke. I denne avstemning har alle mæn og kvinner over 25 aar adgang til at delta. Det har ved optælling vist sei, at 100 000 har stemmeret. Ved siste kommunevalg deltok 12 a 13 tusen i valgafstemningen. Der ser man, vilket flertalsstyre demokratiet er.

Leo Toistoi om fredskonferansen. For noen tid siden sente forskjellie svenske herrer, rigsdagsmæn og andre, et brev til forfatteren Leo Tolstoi, vori de spør, om han fant det tilraadeli at forelægge den forestaaende fredskonferance spørsmaalet om at forandre den tvungne militærtjeneste til et eller andet arbeide for det offentlige for personer, vis samvittihet forbyr dem at tjene i hæren. Leo Tolstoi har svaret, at den eneste maate, vorpaa almindeli avvæbning kan opnaaes, er, at individerne nekter at jøre militærtjeneste. Men den tanke kan ikke diskuteres paa fredskonferansen. Tolstoi karakteriserer denne som et af de hykkelske midler, som bestandi pleier at anvennes for at lede folkenes opmærksomhet fra roten til ondet. Han tror ikke paa noet utbytte av konferansen. Selv om man blir enie om at stanse rustningerne paa sit nuværende stanpunkt, vil da stater, som for tiden er unnerlegne, samtykke i at bli dømt til fremdeles at være det? Men vis de tror, at konferansens beslutninger yder beskyttelse, vorfor da ikke likesaa got bli ennu „svakere“ og helt avskaffe sin hær? Men staterne kan ikke stanse eller forminske sine rustninger, fordi de ikke kan være sikre paa, at der ikke en dag kommer en Napoleon eller Bismarck, som ikke bryr sei om de ingaaete traktater. Og maa staterne saaledes overhode ha armeer, er det rimeli, at de vil ha dem saa stærke som muli. Derfor kan rejeringerne ikke inlate sei paa at drøfte spørsmaalet om frivilli militærtjenete. Det ville være at røre ved selve det nuværende samfuns fundamentpiller, som er makt og tvang, jennemført ved hærstyrken. Skulle det overlates til enværs gotbefinnende at jøre militærtjeneste, ville ingen bli soldat. Avskaffelsen av armeerne vil foregaa ikke med, men mot rejeringernes vilje, og det kan først ske, naar flertallet av menneskene opfatter det at være unner sin menneskeværdihet at oplæres til at dræpe. —

Vi er aldeles eni med Tolstoi om spørsmaalet. Men vi forstaar ikke, vorfor man venter paa flertallet. Ja, anser ikke alt flertallet det for at være unner sin menneskeværdihet at oplæres til at dræpe? Det behøves kun, at et modi mindretal gaar i spissen, saa vil flertallet følle eksemplet.

Skotøiarbeidernes produktionsforretning er desværre nu opgit; det er solt til værkstedets hittidie forretningsman. Værkstedet hadde paadrat sei endel jæl, og den tilkom det efter ordningen skomakernes fagforening at betale. For at ungaa at maatte jøre dette oftere, solte fagforeningen værkstedet.

Den erfaring, man kan dra av dette, er: En fagforening bør ikke

paata sei at betale jæl for et værksted, vortil den har ydet anlægskapitalen. Fagforeningerne bør efter vor mening oprette værksteder; men disse bør overlates til dem, der arbeider i dem. Fagforeningen bør ikke stille kaution, men kan saa heller ikke faa noet av et muli utbytte. Naar arbeiderne i et værksted faar værkstedet selv, vil de forstaa, at de her maa arbeide og anstrenge sei for at holle sei paa benene. Frykten for, at deres værksted skal gaa overenne, og utsikten til forbedrete kaar, om de arbeider det op, vil anspore deres energi. Som dette værksted var inrettet, betraktet arbeiderne der sei kun som almindelie lønarbeidere unner fagforeningen, vor de ikke hadde mere interesse av foretagenets gang en unner en annen løngiver.

Skomakernes produktionsforretning har ossaa i høi grad savnet støtte fra de andre arbeidere ved søkning. Man kunne dog ha ventet, at naar arbeidere i et fag oprettet et værksted, at de andre arbeidere da ville ha støttet dem ved at kjøpe deres varer.

Enkelte av dem, der har deltat, erklæren ossaa, at det viser sei, at i et saadant værksted bør der være arbeidere, der forstaar kooperationen; der bør ikke tas in vemsomhelst, der meller sei kun, fordi der er arbeide og løn at faa, uten at han har forstaaelse av eller sættes in i, vad det kooperative arbeidsforetagene er.

La os ikke tape motet ved dette ene foretagenes uhel. La os faa flere kooperative værksteder! La dem bli saa tidsmæssi inrettet som muli. Men da bør arbeiderne og ossaa alle, der interesserer sei for sociale fremskrit, støtte dem ved at kjøpe deres varer.

Staterne holler nu paa at bestemme, vem de skal senne til sin fredskonferanse. Norge og Sverje er uenie, om de skal senne vær sin eller en sammen. Kronprinsen, der for tiden er regent, synes at mene, at utsenningen nærmest skal repræsentere ham. I rennestenen med dem allesammen, saa vil der ikke komme krige mere.

Engelske fængsler.

Av

Oscar Wilde.

(Oversat af E. C.)

(Fortsat.)

—o—

Jeg vil nu henlede opmærksomheden paa et andet skrækkeligt forhold, som gaar for sig i de engelske fængsler, ja i virkeligheden i den hele verden, hvor tausheds- og celleindespærringssystemet hersker. Jeg taler om det store antal af dem, som bliver afsindige eller sindsforvirrede i fængslerne. I tugthusene er dette naturligvis ganske almindeligt, men ligeledes i andre fængsler, saaledes f. eks. i det fængsel, hvor jeg var indespærret. For omtrent tre maaneder siden bemærkede jeg imellem de fanger, som havde fritime sammen med mig, en ung mand, som syntes mig at være aandssvag eller skjørhovedet. Ethvert fængsel har sine aandssvage børn, som bestandig kommer igen, om hvem man næsten kan sige, at de tilbringe deres liv i fængslet. Men dette unge menneske syntes mig mere end almindelig aandssvag paa grund af sit fjollede grin og den idiotiske maade, paa hvilken han lo hen for sig og paa grund af den stadige uro af hans hænder, som stadig var i bevægelse. Han var alle de andre fanger paafaldende ved sit besynderlige væsen. Fra tid til anden udeblev han fra fritimen, et tegn paa, at han til straf var indespærret i sin celle. Endelig bemærkede jeg, at han dag og nat blev bevogtet af fangevogtere. Naar han viste sig i fritimen, syntes han altid at være hysterisk og gik skrigende og leende omkring. I kirken sad han under stræng opsigt af to fangevogtere, som hele tiden omhyggelig passede paa ham. Ofte vilde han skjule sit ansigt i sine hænder, hvad der var et brud paa kirkereglementet, og hans hoved blev straks bøjet tilbage af en af fangevogterne, saa at han stadig maatte rette sine øjne mod alteret. Mange gange vilde han skrige op, men han turde ingen forstyrrelse gøre, taarerne løb i strømme ned over hans kinder, og en hysterisk hulken trængte frem fra hans hals. Ofte grinede han idiotisk for sig selv og gjorde grimasser. Ved mere end én lejlighed blev han ført tilbage fra kirken til sin celle, og naturligvis blev han stadig straffet.

Da den bænk, paa hvilken jeg sædvanlig sad i kirken, var lige bag ved den bænk, hvor den ulykkelige havde sin plads, havde jeg ofte lejlighed til at iagttage ham. Jeg saa ham ogsaa ofte i fritimen, og jeg saa, at han var i begreb med at blive vanvittig, medens han blev behandlet som simulant*).

Den sidste uge om lørdagen var jeg ved 1-tiden beskjæftiget med at rense de tallerkener, jeg havde brugt til middagsmaden. Pludselig blev jeg heftig forskrækket: fængslets stilhed blev avbrudt ved frygtelige skrig eller rettere hyl; jeg tænkte først, at et dyr, en tyr eller en ko blev slagtet udenfor fængselsmuren. Jeg hørte imidlertid snart, at hylet kom fra fængslets indre, og jeg mærkede, at en eller anden ulykkelig blev pisket. Jeg kan ikke beskrive, hvor forfærdeligt og skrækkeligt det var for mig, og jeg spurte mig selv forundret, hvem der blev tugtet paa denne oprørende maade maade. Pludselig fik jeg den tanke, at det vel var denne ulykkelige vanvittige, som blev pisket. Hvad jeg følte derved, behøver jeg ikke at meddele, det har intet med dette spørsmaal at gøre.

Den næste dag, søndag den 16de, saa jeg den stakkels mand i fritimen, hans hæslige ansigt var saa fortrukket af taarer og hysteriske kramper, at det næppe var til at kende. Det var min sidste søndag i fængslet, det var en meget smuk dag, den smukkeste, som vi havde havt i i hele aaret, og dèr i dette herlige sollys gik denne arme skabning, — som engang var skabt i guds billede — grinende som en abe og sælsomt gestikulerende med sine hænder, som om han spillede i luften paa et usynligt instrument. Imidlertid havde disse hysteriske taarer, som vi altid saa ham udgyde, gravet dybe furer i hans ansigt. Hans gyselige manerer gav ham fuldstændig udseende af en klown. De andre fanger iagttog ham alle, og ikke én af dem lo. Enhver vidste, hvad der var tilstødt ham, at han var blevet drevet til vanvid, at han allerede var vanvittig. En halv time efter befalede en af fangevogterne ham at gaa ud, jeg formoder, at han igen blev straffet. I det mindste var han ikke ude i fritimen om mandagen, skønt jeg tror at have set ham i et hjørne af gaarden under ledsagelse af en fangevogter.

Om tirsdagen — min sidste dag i fængslet — saa jeg ham i fritimen. Han havde det endnu værre end før og blev igen sendt ind. Siden ved jeg intet om ham, men jeg fik at vide af en fangerne, som gik med mig i fritimen, at han lørdag eftermiddag paa befaling af inspektøren paa grund af en beretning af lægen havde faaet 24 slag i køkkenet. Det hyl, som havde indgydt os alle forfærdelse, kom fra ham.

Denne mand bliver udentvivl uhelbredelig vanvittig. Fængselslægerne have intet kendskab til sindssygdomme. Sjælens sygdomme er dem ubekendte.

Naar en mand er sindssyg, behandle de ham som en simulant. De har atter og atter straffet ham. Naturligvis bliver mandens tilstand værre. Naar han har faaet alle de sædvanlige straffe, indgiver lægen beretning derom til inspektøren. Følgen deraf er: han bliver pisket — ganske vist bliver piskningen ikke udført med den nihalede kat, man benytter en birkegren; men følgerne, som denne procedure frembringer i det ulykkelige halvforrykte offer, kan man tænke sig. Dette tilfælde er et træffende eksempel paa den grusomhed, som ikke er til at skille fra et meningsløst system. Ti den nuværende direktør i Reading er en mand af ædel og menneskevenlig karakter, som er yndet og afholdt af alle fangerne. Men ham det er ham alligevel umuligt at forandre systemet. Uden tvivl ser han daglig meget, som han selv anser for uretfærdigt, taabeligt og grusomt. Men hænderne ere bundne paa ham.

*) En, der forstiller sig.

Ekspeditionens brevkasse:

N. J., Utah, mottat 75 cents.

Authen & Petlitz bogtrykkeri